

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือ
ของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น
DEVELOPMENT OF ART LEARNING MANAGEMENT MODEL TO PROMOTE
COOPERATIVE LEARNING SKILLS OF STUDENTS IN INCLUSIVE
CLASSROOMS OF LOWER ELEMENTARY SCHOOL

ณัฐกาญจน์ อนันทรวัน^{1*} ขนบพร แสงวณิช² และโชติกา ภาษีผล³
Nattakarn Anantrawan^{1*} Khanobbhorn Sangvanich² and Shotiga Pasiphol³

^{1,2,3}คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
^{1,2,3}Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok 10330, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: nattakarn.art21@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น โดยบทความนี้นำเสนอกระบวนการวิจัยและพัฒนา ใน 2 ระยะแรก คือ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปและแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน และสังเกตการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 โรงเรียน ส่วนระยะที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้และตรวจสอบคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งสรุปได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเหมาะสมในการนำไปใช้

ผลการวิจัย พบว่า

1. การจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวมไม่ได้เน้นทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือและครูศิลปะยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรวม ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนรู้คือครูศิลปะต้องการวางแผนการสอนเตรียมนักเรียน เตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ และเตรียมสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ
2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ โดย กระบวนการจัดการเรียนรู้มี 6 ขั้น คือ 1) วิเคราะห์ความสามารถทางศิลปะและจัดกลุ่ม 2) การรับรู้ทางศิลปะและสร้างสรรค์งานศิลปะตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล 3) แบ่งปันประสบการณ์ทางศิลปะ 4) ร่วมมือสร้างสรรค์งานศิลปะ 5) ตรวจสอบพฤติกรรมความร่วมมือสร้างสรรค์งานศิลปะและให้ข้อมูลย้อนกลับ 6) แสดงผลงานและวิเคราะห์ผลการร่วมมือสร้างสรรค์งานศิลปะ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้แบบร่วมมือ ห้องเรียนรวม ประถมศึกษาตอนต้น

Abstract

The development of art learning management model to enhance cooperative learning skills of students in inclusive classroom of lower elementary school students has been aimed in this research. For this article presented the first two phases of research and development methodology, the first phase was to identifying situation and study guidelines of art learning management to enhance cooperative learning skills of students in inclusive classroom of lower elementary school students. By interview 15 experts and observation 5 of teaching art in inclusive classroom of lower elementary school. Phase 2 were to constructing the art learning management model and verifying the art learning management model quality with concurrence of the experts by focus group and content analysis. It was concluding that the Model was consistent with the Implicated theory and proper implementation.

The result showed that;

1. Art learning management in inclusive classroom did not focus on cooperative learning skills and art teachers also lack of understanding about inclusive education. The guidelines of art learning management to enhance cooperative learning skills of students in inclusive classroom of lower elementary school students was art teacher need to; prepare lesson plan, prepare students, prepare media and materials, and prepare the environment to facilitate the students to learning together.

2. Art learning management model consisting of eight Elements, the learning process has six stages; 1) artistic capabilities analysis and grouping, 2) individual of art perception and creating artwork naturally, 3) shared artistic experience, 4) cooperative creating artwork, 5) monitoring actions of cooperative creating artwork and feedback, and 6) exhibit artwork and analyze the results of cooperative creating artwork.

Keywords: Art Learning Management, Cooperative Learning, Inclusive Classroom, Lower Elementary

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นโยบายการศึกษาพิเศษของ UNESCO ในปี 1975 ที่ระบุให้ทุกคนต้องได้รับการศึกษา (Education for all) ส่งเสริมการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษและเด็กปกติให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยสนับสนุนจัดสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุดสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จนเกิดเป็นการศึกษาแบบเรียนรวมที่เปิดโอกาสให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เรียนรวมกับเด็กปกติ (Colarusso & O'Rourke, 2004) การศึกษาแบบเรียนรวมจึงเป็นการให้สิทธิ และความเท่าเทียมทางการศึกษา โดยเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะต้องได้เข้ามาเรียนรู้ทักษะชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมของห้องเรียนปกติ มีระบบคัดกรองนักเรียนที่สามารถเรียนรู้ได้ มีระดับสติปัญญา 70 ขึ้นไป เข้าเรียนในห้องเรียนรวม เพื่อพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง ขณะที่นักเรียนปกติก็ได้เปิดโลกทัศน์ในการอยู่ร่วมกับบุคคลที่มีความแตกต่างจากตนเอง นอกจากนี้ การเรียนรวมยังเป็นการปลูกฝังการอยู่ร่วมกันในสังคมให้กับเด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยมีเป้าหมายหลักคือ ต้องการให้เด็กที่มี

ความต้องการพิเศษได้เรียนในระบบการศึกษาตามหลักสูตรปกติ เน้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ช่วยสนับสนุนให้ครูสามารถส่งเสริมความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยสอนให้เกิดการร่วมมือในการเรียนรู้ ยอมรับซึ่งกันและกัน และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Menzies & Falvey, 2008; Arayawinyoo, 1999)

การเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ ภูมิปัญญาของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง และ พัฒนาขึ้นเป็นผลมาจากการที่ตัวบุคคลได้รับความรู้ หรือประสบการณ์จากการจัดการศึกษา หรือกิจกรรมในชีวิต เกิดขึ้นตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย ตาม 4 เสาหลักแห่งการเรียนรู้ (Four Pillar of Learning) คือการเรียนรู้ที่จะ อยู่ร่วมกัน (Learning to Live together) การเรียนรู้ที่จะรู้ (Learning to know) การเรียนรู้ที่จะปฏิบัติได้ (Learning to Do) และการเรียนรู้ที่จะอยู่ได้ (Learning to Be) (Dachakupt & Yindeesuk, 2013) โดยการ เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันของนักเรียนในห้องเรียนรวม Arayawinyoo (1999) เสนอไว้ว่า หัวใจสำคัญของการจัด การศึกษาแบบเรียนรวม คือ “การเรียนรู้แบบร่วมมือ” (Cooperative Learning) เพื่อให้ให้นักเรียนที่มีความแตกต่าง กันได้เข้าใจกันและกัน เกิดทักษะทางสังคมจากความร่วมมือในการเรียนรู้ และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนในห้องเรียนรวมสามารถเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันได้ตามธรรมชาติ สอดคล้องกับ Vygotsky (1978) ที่เสนอว่า ประสบการณ์ทางสังคมสามารถสร้างกระบวนการทางปัญญาของบุคคล ใน สถานการณ์การเรียนรู้ โดยเชื่อว่าการสร้างความรู้และการเปลี่ยนแปลงมุมมองที่หลากหลายทางความคิดของ แต่ละคนเป็นผลมาจากการร่วมมือในการเรียนรู้ ความเข้าใจและการแก้ปัญหาต่างๆ

รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือตามทฤษฎีของ Johnson and Johnson (1994) มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) การพึ่งพาเกื้อกูลกัน 2) การมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด 3) มีความรับผิดชอบส่วนบุคคล 4) ทักษะความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและกลุ่ม 5) การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เหมาะสำหรับผู้เรียน ระดับประถมศึกษาที่ยังขาดประสบการณ์ ซึ่งครูจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้ ตามที่ Uppapai (2013) สรุปว่า เด็กในช่วงวัย 7-9 ปี หรือวัยประถมศึกษาตอนต้นนี้เป็นวัยรากฐานของชีวิต เด็กเริ่ม เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น รู้จักควบคุมอารมณ์ตัวเอง มีความเห็นอกเห็นใจ ใคร่รู้ในสิ่งต่างๆ รอบตัว เริ่มมีปฏิสัมพันธ์ กับโลกภายนอก จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาเด็กประถมศึกษาตอนต้นด้านทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวอยู่ร่วมกับสมาชิกในห้องเรียนที่มีความแตกต่างกัน

ดังนั้น การเรียนรู้แบบร่วมมือจึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับนักเรียนในห้องเรียนรวม ในปัจจุบัน ซึ่งจำเป็นต้องมีการปลูกฝังตั้งแต่ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น และศิลปะเป็นวิชาที่สำคัญต่อการ พัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ ส่งเสริมให้เกิดทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือระหว่างนักเรียนที่มีความแตกต่าง หลากหลายในห้องเรียนรวม เนื่องจากศิลปะเป็นวิชาที่มีความยืดหยุ่นสูง ไม่มีข้อจำกัดสำหรับผู้เรียนที่มีความ บกพร่องหรือพิการทั้งทางร่างกายและสติปัญญาในการสร้างสรรค์ศิลปะ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุข แสดงออกทาง ศิลปะได้อย่างเต็มศักยภาพและเสมอภาค ตามที่ Gardner (1994) กล่าวว่าศิลปะมีอิทธิพลต่อการพัฒนามนุษย์ อย่างเท่าเทียม ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ คนปกติรวมถึงคนที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา การจัดการ เรียนรู้ศิลปะในชั้นเรียนจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนานักเรียนทุกคน ส่วน Lyman, et al. (1993) เสนอว่า การมอบหมายให้นักเรียนทำงานศิลปะร่วมกัน จะทำให้นักเรียนร่วมมือกัน และเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่ หลากหลาย ประสบการณ์นี้สามารถนำไปสู่การทำงานเป็นทีมมากขึ้น สอดคล้องกับ Lowenfeld and Brittain (1987) ที่กล่าวว่า การมอบหมายให้มีการร่วมมือกันสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หรือการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นการเปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้มองเห็นความบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งการร่วมมือกันในการ ทำงานศิลปะยังก่อให้เกิดการรับรู้และสร้างสรรค์งานศิลปะที่หลากหลายเพิ่มขึ้น

แต่จากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนรวมยัง พบว่า การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนรวมยังมีปัญหาด้านการจัดการ ด้านบุคลากรและประเด็นปัญหาอื่นๆ ดังเช่น งานวิจัยของ Rounngam (2012) ที่ศึกษาการบริหารงานการเรียนรวมในสังกัดกรุงเทพมหานคร พบปัญหาด้านการเตรียมความพร้อมของบุคลากรและตัวนักเรียน การขาดครูการศึกษาพิเศษและปัญหาด้านการจัดสภาพแวดล้อม สอดคล้องกับ Thampoonpisai, et al. (2013) ที่พบว่า ในการจัดการเรียนรวม มีปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนและการจัดการในห้องเรียนรวมที่มากที่สุด และได้แนะนำว่าครูจะต้องปรับวิธีการสอน โดยคำนึงถึงนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมากขึ้น นอกจากนี้ ยังพบปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนรวม รายวิชาศิลปะ จากการศึกษาของ Goldberg (2006); Reavis (2009) ได้ข้อสรุปว่า ครูศิลปะส่วนใหญ่ไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมสำหรับการสอนนักเรียนในห้องเรียนรวม อีกทั้งเวลาเรียนที่จำกัดและกลุ่มนักเรียนที่หลากหลายในห้องเรียนศิลปะ ทำให้ครูศิลปะในโรงเรียนไม่ได้นำการเรียนรู้แบบร่วมมือมาใช้ในการสร้างประสบการณ์ทางศิลปะให้กับผู้เรียน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษาสภาพทั่วไปและแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น และเพื่อให้ครูศิลปะได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้พัฒนาการทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือ และส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนศิลปะของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวมและแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อมูลสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรวม ครูศิลปะที่สอนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น และครูการศึกษาพิเศษในโรงเรียนเรียนรวม รวมทั้งสิ้น 15 คน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ครูศิลปะที่สอนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษและผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรวม รวมทั้งสิ้น 6 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้พัฒนามาจากการศึกษามาจากพื้นฐาน 3 แนวคิดหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดการจัดการเรียนรู้ศิลปะระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น 2) แนวคิดการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม 3) แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ผู้วิจัยสังเคราะห์จากองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ของ Johnson and Johnson (1994) 5 ทักษะ คือ 1) ทักษะในการวางแผนเป้าหมายและทำงานร่วมกันตั้งแต่ต้นจนจบโดยไม่ละทิ้ง 2) ทักษะในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ชมเชยให้กำลังใจซึ่งกันและกัน 3) ทักษะในการทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่พร้อมทั้งสนับสนุนการทำงานของสมาชิกกลุ่มในเวลาเดียวกัน 4) ทักษะในการสื่อสารและตัดสินใจร่วมกันภายในกลุ่ม 5) ทักษะในการแยกแยะข้อดีข้อเสียและประโยชน์ของกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานร่วมกัน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยในบทความนี้นำเสนอวิธีการดำเนินการวิจัยใน 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพทั่วไปและแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวม การจัดการเรียนรวม (Inclusive Education) และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) หลังจากนั้นสังเคราะห์ทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือออกเป็น 5 ทักษะ และสังเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวมเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

2. สร้างเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น และ ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

- 2.2 แบบสังเกตการสอนศิลปะในห้องเรียนรวม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตามตัวชี้วัดที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น มีจำนวน 7 ข้อ คือ 1) ชั้นเตรียมความพร้อม 2) ขั้นสอน 3) ขั้นการทำกิจกรรม 4) ขั้นตรวจสอบการทำงานกลุ่ม 5) ขั้นสรุปกิจกรรม 6) ขั้นประเมินผล และ 7) ข้อสังเกตอื่นๆ

3. หาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการสอนศิลปะในห้องเรียนรวม ด้วยการหาความตรงเชิงเนื้อหา จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน และนำผลการประเมินเครื่องมือทั้ง 2 ชุดมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของเครื่องมือทั้ง 2 เท่ากัน คือ 0.90

4. เก็บรวบรวมข้อมูล

- 4.1 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้รูปแบบเครือข่ายหรือก้อนหิมะ (Network or snowball selection) เป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยเริ่มต้นจากกลุ่มบุคคลที่อยู่ในเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดและแนะนำให้ผู้ให้ข้อมูลคนอื่นๆ ไปที่สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้จนได้จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เพียงพอ รวมทั้งสิ้น 15 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรวม จำนวน 3 คน ครูศิลปะที่สอนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 คน และครูการศึกษาพิเศษในโรงเรียนเรียนรวม จำนวน 4 คน

4.2 การสังเกตการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวม โดยเก็บข้อมูลจากครูศิลปะที่สอนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 คน ในข้อ 4.1

5. วิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกตการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวม ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการศึกษาสภาพทั่วไปและแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น เชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2. นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อกำหนดองค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น โดยทำตารางเปรียบเทียบข้อมูล และสรุปสาระสำคัญเพื่อนำไปใช้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้

3. ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อรับรองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปทดลองใช้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน ได้แก่ ครูศิลปะที่สอนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรวมจำนวน 2 คน

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพทั่วไปและแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น มี 2 ประเด็น ได้แก่

1. ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสภาพทั่วไปและแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น พบว่า

1.1 สภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวมในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ครูใช้รูปแบบการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน สอนศิลปะแบบบูรณาการแนวคิด DBAE คือเน้นการปฏิบัติสอดแทรกทฤษฎีด้านศิลปวิจารณ์ สุนทรียศาสตร์และประวัติศาสตร์ศิลป์ เน้นการปฏิบัติงานรายบุคคล มีการทำงานกลุ่มร่วมกันภาคเรียนละ 1-2 ครั้ง โดยไม่ได้เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ แต่เน้นการให้อิสระในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะรายบุคคล มีรูปแบบการประเมินผลงานโดยประเมินผลงานร่วมกันระหว่างเพื่อน ครู และผู้ปกครอง

นอกจากนี้ ยังพบสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวม อันดับแรกคือความไม่เข้าใจหรือมีทัศนคติด้านลบเกี่ยวกับการจัดการเรียนรวมของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและนักเรียน โดยเฉพาะครูที่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรวมและเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภท รองลงมา คือ ปัญหาของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในห้องเรียนรวม เช่น เรียนไม่ทันเพื่อน มีสภาพอารมณ์ที่ไม่คงที่ ทำให้เพื่อนรังเกียจหรือไม่ต้องการให้เข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งปัญหาที่พบดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมทั้งสิ้น

1.2 แนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ที่ศึกษาในครั้งนี้ มีหลักในการเตรียมการ 4 ด้าน คือ 1) *เตรียมแผนการจัดการ*

เรียนรู้ศิลปะ ซึ่งครูต้องวางแผนกิจกรรมการสอนตลอดจนการวัดและประเมินผลตามบริบทเนื้อหา ตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลาง โดยเน้นกิจกรรมด้านสุนทรียะให้นักเรียนได้รู้จักการชื่นชมความงาม และสิ่งสำคัญก็คือครูต้องตรวจสอบสภาพปัญหาของนักเรียน เข้าใจพื้นฐานของนักเรียนทั้งเด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ผนวกกับความเข้าใจในธรรมชาติของศิลปะเพื่อที่จะวางแผนกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนทั้งสองกลุ่มในห้องเรียนรวม

2) *เตรียมนักเรียน* ครูต้องศึกษาข้อมูลและสภาพปัญหาของนักเรียนก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อทำข้อตกลงร่วมกัน เตรียมระบบเพื่อนช่วยเพื่อน แบ่งกลุ่มตามหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ กลุ่มละ 5-6 คน คละเพศ คละความสามารถ เก่ง-กลาง-อ่อน แล้วแทรกนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้าไปอยู่ในแต่ละกลุ่ม มีการมอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนสังเกตพฤติกรรมของเพื่อนในกลุ่ม และควรมีการเปลี่ยนกลุ่มทุกๆ 2-4 สัปดาห์ เพื่อให้นักเรียนได้ทำความรู้จักกันได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญบางคนแสดงความเห็นว่าควรให้นักเรียนอยู่กลุ่มเดิมตลอดภาคเรียนเพื่อสร้างความคุ้นเคยและสนิทสนม

3) *เตรียมสื่อและวัสดุอุปกรณ์* เน้นสื่อที่กระตุ้นจินตนาการ คำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียนเป็นหลัก เตรียมวัสดุอุปกรณ์การทำงานศิลปะที่เอื้อต่อการแบ่งปัน ให้นักเรียนใช้และดูแลรักษาร่วมกัน และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์

4) *เตรียมสภาพแวดล้อม* ปรับปรุงห้องเรียนให้มีสีสันสดใส ดึงดูดความสนใจ ตามหลักจิตวิทยาการพัฒนาจิตใจและกระตุ้นจินตนาการของเด็ก จัดโต๊ะเป็นกลุ่มหันหน้าเข้าหากัน โต๊ะเก้าอี้เคลื่อนย้ายได้สะดวกเอื้อต่อการสลับกลุ่มหรือปรึกษากันข้ามกลุ่ม ทำให้ห้องเรียนเกิดการเคลื่อนไหว มีพื้นที่ว่างในการทำกิจกรรมร่วมกัน มีชั้นหรือตู้เก็บวัสดุอุปกรณ์ที่สะดวกในการนำมาใช้ จัดห้องให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาด ที่สำคัญที่สุด คือ ต้องมีบอร์ดนิทรรศการในการแสดงผลงานศิลปะของเด็กทุกคน หรือติดภาพผลงานศิลปะต่างๆ เพื่อใช้เป็นสื่อในการสอน

ซึ่งในห้องเรียนรวมครูมีบทบาทสำคัญอยู่ในการจัดการเรียนรู้ ครูจะต้องเป็นเสมือนผู้อำนวยการ คอยดูแลนักเรียน ต้องมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความหลากหลาย มีจิตวิทยาเพื่อปรับทัศนคติ ปรับพฤติกรรมของนักเรียน เข้าใจระบบการจัดการเรียนรวมและการเรียนรู้แบบร่วมมือ สร้างกระบวนการเรียนรู้ศิลปะที่ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปะ มีสุนทรียภาพไปพร้อมๆ กับส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยสรุปแล้วครูศิลปะในห้องเรียนรวมจะต้องเอาใจใส่นักเรียนเป็นพิเศษทั้งนักเรียนปกติและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และตัวนักเรียนเองต้องมียุทธศาสตร์ในการรับผิดชอบตัวเองและรับผิดชอบต่อส่วนรวมไปพร้อมกัน

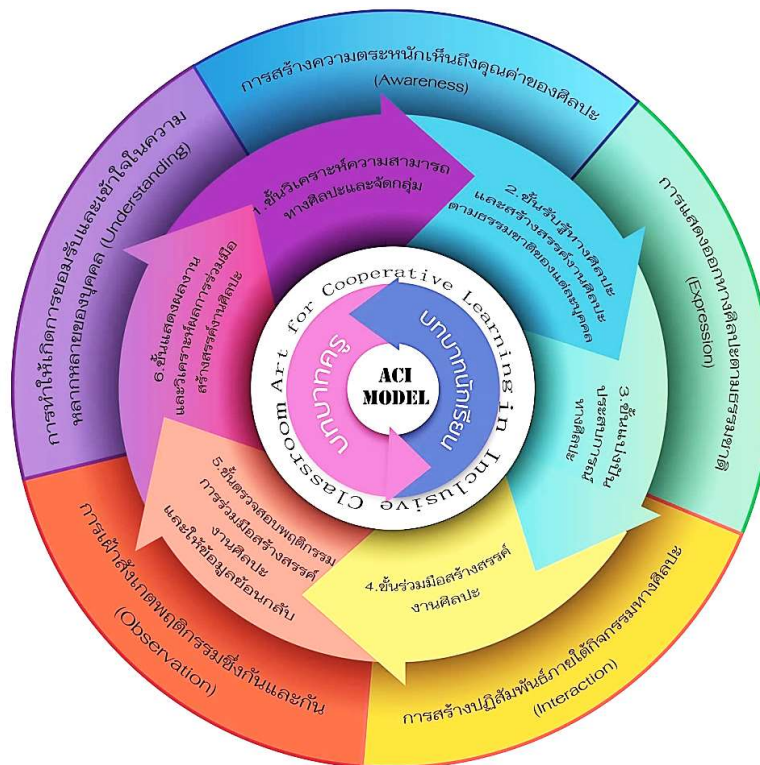
2. ผลการสังเกตการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ของครูศิลปะ 5 คน จาก 5 โรงเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมในการสอน คือ เตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ จัดห้องเรียนเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ แบ่งกลุ่มโดยคละนักเรียน มีการวางเงื่อนไข เน้นระเบียบวินัย การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ละทิ้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้มีความสำคัญและใช้ระบบเพื่อนช่วยเพื่อน มีการประเมินผลงานศิลปะโดยผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมิน ครูประเมินและให้ผู้ปกครองร่วมประเมิน มีการเสริมแรงระหว่างเรียนด้วยการให้คะแนนเป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จัดแสดงผลงานของนักเรียนทุกคน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนต้องการพัฒนาผลงานตนเอง โดยครูใช้คำพูดเชิงบวกเพื่อเสริมแรง โดยเฉพาะเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักคือกระตุ้นให้เด็กทำงานศิลปะให้เสร็จพร้อมเพื่อน

ขณะเดียวกัน ครูศิลปะบางคนสอนไม่สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนไว้โดยให้เหตุผลว่าการสอนตามหลักการที่วางไว้ไม่สามารถทำได้จริง เช่น การแบ่งกลุ่มนักเรียนให้หลากหลาย การประเมินผลงานโดยนักเรียนและผู้ปกครอง เนื่องจากเวลาในการเรียนแต่ละคาบเรียนมีจำกัด จึงต้องแบ่งกลุ่มตามความสะดวกรวดเร็ว เช่น แบ่งกลุ่มตามเลขที่ หรือให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเองตามความสมัครใจ ดึงนักเรียนที่เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษออกมาจัดกลุ่มต่างหาก และมีการประเมินผลโดยครูเป็นหลัก นอกจากนี้ยังไม่มีมีการให้ข้อมูลย้อนกลับถึงผลการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ได้แก่

1. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการนำเสนอของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ กำหนดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้ 8 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 5) การเตรียมสื่อและวัสดุอุปกรณ์ 6) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม 7) บทบาทครู 8) บทบาทนักเรียน

โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้พัฒนามาจากหลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 5 ข้อ คือ 1) การสร้างความตระหนักเห็นถึงคุณค่าของศิลปะ 2) การแสดงออกทางศิลปะตามธรรมชาติ 3) การสร้างปฏิสัมพันธ์ภายใต้กิจกรรมทางศิลปะ 4) การเฝ้าสังเกตพฤติกรรมซึ่งกันและกัน และ 5) การทำให้เกิดการยอมรับและเข้าใจในความหลากหลายของบุคคล นำหลักการทั้ง 5 ข้อ มาวิเคราะห์เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นวิเคราะห์ความสามารถทางศิลปะและจัดกลุ่ม 2) ขั้นการรับรู้ทางศิลปะและสร้างสรรค์งานศิลปะตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล 3) ขั้นแบ่งปันประสบการณ์ทางศิลปะ 4) ขั้นร่วมมือสร้างสรรค์งานศิลปะ 5) ขั้นตรวจสอบพฤติกรรมความร่วมมือสร้างสรรค์งานศิลปะและให้ข้อมูลย้อนกลับ 6) ขั้นแสดงผลงานและวิเคราะห์ผลการร่วมมือสร้างสรรค์งานศิลปะ ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 แสดงกระบวนการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นตรงกันใน 2 ประเด็นหลัก คือ 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เหมาะสมในการนำไปใช้กับนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิยังให้ข้อเสนอแนะในอีก 2 ประเด็น เกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข คือ 1) การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ควรมีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพจริงของนักเรียนในแต่ละโรงเรียน และ 2) การประเมินผลการเรียนรู้ครูศิลปะต้องเข้าใจนักเรียนมีการประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรม ปรับรูปแบบการวัดและประเมินผลทั้งด้านศิลปะและทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือ ให้สอดคล้องเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน มีการประเมินทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

การอภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นยังไม่ได้เน้นกระบวนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือ แต่เน้นที่การสร้างสรรคผลงานรายบุคคล สอนศิลปะแบบ Discipline base art education (DBAE) คือ บูรณาการการสอนใน 4 แกนหลัก ได้แก่ ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์สุนทรียศาสตร์ และศิลปะปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษา พ.ศ. 2551 ซึ่ง National Art Education Association (2004) เสนอว่า ควรสอนศิลปะตามแกนหลัก 4 แกน คือ 1) ประวัติศาสตร์ศิลป์ 2) ศิลปวิจารณ์ 3) สุนทรียศาสตร์ และ 4) ศิลปะปฏิบัติ และบูรณาการทั้ง 4 แกนในหนึ่งบทเรียน นอกจากนี้ ยังพบปัญหาสำคัญในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนรวม คือ ครูไม่เข้าใจนักเรียนที่มีความแตกต่างหลากหลายในห้องเรียนรวม และไม่รู้วิธีจัดการกับนักเรียนอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Reavis (2009) กล่าวว่า ครูศิลปะส่วนใหญ่ไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อสอนนักเรียนในห้องเรียนรวม และ Arayawinyoo (2001) ที่กล่าวถึงการจัดเด็กพิเศษเข้าเรียนในห้องเรียนปกติว่า ครูในห้องเรียนปกติไม่มีความเข้าใจเด็กพิเศษ ทำให้จัดการเรียนรู้สำหรับเด็กได้ไม่ดีพอ ครูจึงต้องมีการเตรียมพร้อม ปรับความเข้าใจกับเด็กและผู้ปกครองในห้องเรียนรวมรวมถึงจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

2. จากผลศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น พบว่า ครูต้องเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนเตรียมความพร้อมของผู้เรียนโดยต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลัก เตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ศิลปะและการเรียนรู้แบบร่วมมือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sawangsuk (2011) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวม โดยสรุปว่า การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ระบุไว้ มีการสอนศิลปะจากง่ายไปหายาก เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวของนักเรียนไปยังเรื่องไกลตัว มีการจัดสภาพแวดล้อมทางศิลปะในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กพิเศษ มีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนปกติและผู้เรียนร่วม สื่อการเรียนรู้ควรจัดเตรียมให้หลากหลายและใช้ได้กับนักเรียนทุกคนในห้องเรียนรวม และสังเกตพฤติกรรมนักเรียนระหว่างทำงานศิลปะ

ครูศิลปะจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนที่มีความแตกต่างหลากหลาย ครูต้องสอนศิลปะให้นักเรียนซาบซึ้งในสุนทรียะ แสดงออกทางศิลปะอย่างอิสระพร้อมทั้งปลูกฝังเรื่องการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องมีทัศนคติด้านบวก มีความเข้าใจนักเรียนแต่ละคน สอดคล้องกับบทบาทครูที่สอนในห้องเรียนรวม ที่ Savagpun (2012) นำเสนอไว้ คือ ครูต้องมีทัศนคติด้านบวกต่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

เข้าใจนักเรียน ช่วยเหลือ เมตตา จัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับตัวผู้เรียน แก้ไขปัญหาให้ผู้เรียนได้ อีกทั้งครูต้องเข้าใจภาวะปกติของนักเรียนในการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม เนื่องจากนักเรียนในห้องเรียนรวมมีลักษณะคล้ายกันมาก เนื่องจากนักเรียนที่เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ผ่านการคัดกรองโดยมีระดับสติปัญญาที่ใกล้เคียงกับกลุ่มเด็กปกติ แต่มีบุคลิกลักษณะ หรือความจำกับางอย่างที่แตกต่างออกไป ครูจึงต้องเรียนรู้ลักษณะที่แท้จริงของแต่ละคนทั้งในภาวะปกติและในลักษณะที่มีความต้องการพิเศษ

3. จากผลการสังเกตการจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น พบว่ามีครูศิลปะที่แบ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ครูศิลปะที่จัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางเอาไว้และใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดกิจกรรมศิลปะ พบว่าเป็นครูที่สอนในโรงเรียนที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการด้านการเรียนรวม มีการเตรียมสภาพแวดล้อม วัสดุอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ศิลปะร่วมกัน ตัวนักเรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้ ส่วนครูที่ไม่ได้มุ่งเน้นกระบวนการกลุ่มหรือการเรียนรู้แบบร่วมมือ พบว่าเป็นครูที่สอนในโรงเรียนที่ขาดความพร้อมในการบริหารจัดการด้านการเรียนรวม ขาดความพร้อมด้านห้องเรียนศิลปะ สภาพแวดล้อม สื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมต่อ และนักเรียนส่วนใหญ่ขาดความพร้อมในการเรียนรู้ ครูจึงต้องจัดการสอนตามสภาพจริง

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวมจึงมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละโรงเรียนและความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งในประเด็นนี้ สอดคล้องกับปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนรวม ตามที่ Goldberg (2006) กล่าวถึงในประเด็นหนึ่งว่า การรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียนในโรงเรียนปกติมีมากขึ้น ทำให้ต้องขยายขนาดห้องเรียนให้ใหญ่ขึ้น เพื่อรองรับนักเรียน ในขณะที่จำนวนนักเรียนมากขึ้น แต่เวลาเรียนมีจำกัดและกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลายในห้องเรียนศิลปะ ทำให้ครูศิลปะในโรงเรียนไม่ได้้นำการเรียนรู้แบบร่วมมือมาใช้ในการสร้างประสบการณ์ทางศิลปะให้กับนักเรียน

4. จากผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีและมีความเหมาะสมในการนำไปใช้กับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น เนื่องจากได้มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเพื่อสังเคราะห์ทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือตามทฤษฎีของ Johnson and Johnson (1994) แนวคิดด้านการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนรวมตามแนวคิดของ Menzies and Falvey (2008); Colarusso and O'Rourke (2004); Arayawinyoo (1999) นอกจากนี้ ยังนำหลักการจัดการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ และการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพจากการศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการเรียนรู้และสังเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น นำมาสังเคราะห์ร่วมกันและสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 6 ขั้นตอน สามารถอธิบายได้ดังนี้

ในขั้นที่ 1 วิเคราะห์ความสามารถทางศิลปะและจัดกลุ่ม สอดคล้องกับแนวคิดของ Chonlatanon and Jaignam (2001) ที่นำเสนอวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยขั้นแรกครูต้องจัดกลุ่มนักเรียน และวางเงื่อนไขเกี่ยวกับระบบของกลุ่ม บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัดของแต่ละคน รวมถึงการแจ้งวัตถุประสงค์ของบทเรียนและการทำกิจกรรมร่วมกัน ขั้นที่ 2 การรับรู้ทางศิลปะและสร้างสรรค์งานศิลปะตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล สอดคล้องกับแนวคิดทางของ Lowenfeld and Brittain (1987) ที่นำเสนอว่า การร่วมมือกันในการทำงานศิลปะก่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างสรรค์งานศิลปะที่ดียิ่งขึ้น ขั้นที่ 3 ขั้นแบ่งปันประสบการณ์ทางศิลปะ พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Slavin (1990) ที่นำเสนอว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ คือการให้สมาชิกกลุ่มที่มีความแตกต่างกันทางความสามารถได้แบ่งปันแนวคิดของแต่ละคนในการ

ทำงานร่วมกันในกลุ่ม เพื่อได้นำเสนอความรู้ของตัวเองและยอมรับความรู้ของเพื่อน มีการฟังพาดพิงกัน มีความมุ่งมั่นไปที่เป้าหมายร่วมกัน ขั้นที่ 4 ร่วมมือสร้างสรรค์งานศิลปะ สอดคล้องกับแนวคิดของ Lyman, et al. (1993) ที่นำเสนอว่า การร่วมมือในการทำงานของนักเรียนทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลาย เมื่อนักเรียนได้รับมอบหมายให้ทำงานศิลปะร่วมกัน ประสบการณ์นี้สามารถนำไปสู่การทำงานเป็นทีมมากขึ้น ส่วนในขั้นที่ 5 ตรวจสอบพฤติกรรมความร่วมมือสร้างสรรค์งานศิลปะและให้ข้อมูลย้อนกลับ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการจัดการกิจกรรมในห้องเรียนรวม ของ Arayawinyoo (1999) ที่สนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการเรียนรู้ ครูต้องสอนทักษะการทำงานร่วมกันและสังเกตพฤติกรรมของเด็กพร้อมให้คำแนะนำ และในขั้นที่ 6 ขึ้นแสดงผลงานและวิเคราะห์ผลการร่วมมือสร้างสรรค์งานศิลปะ สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะของ National Art Education Association (2004) ที่เสนอว่า การจัดการเรียนรู้ศิลปะต้องมีการประเมินผลงานและนักเรียนเองต้องประเมินคุณค่างานของตัวเองและงานของผู้อื่นได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบไปใช้

1.1 ในขั้นที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ความสามารถทางศิลปะและจัดกลุ่ม ครูสามารถออกแบบการประเมินนักเรียนได้เอง โดยประเมินทั้งความรู้และทักษะปฏิบัติทางศิลปะ และนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ความสามารถของนักเรียนเพื่อจัดกลุ่มให้นักเรียนศิลปะ ความสามารถ และให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้เข้ากลุ่มตามความเหมาะสม

1.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้จะต้องดำเนินการสอนไปตามขั้นตอนทีละขั้นตอน และเมื่อจบขั้นที่ 6 สามารถกลับมาดำเนินการในขั้นที่ 1 ใหม่ เพื่อวิเคราะห์นักเรียนและจัดกลุ่มใหม่สำหรับการทำกิจกรรมศิลปะในหน่วยการเรียนรู้ต่อไป

1.3 กระบวนการทั้ง 6 ขั้นควรดำเนินการตั้งแต่ต้นจนจบภายในหน่วยการเรียนรู้เดียวกัน สร้างกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องกัน ซึ่งใน 1 หน่วยการเรียนรู้อาจจะใช้ 3-4 คาบเรียน ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของกิจกรรม

1.4 การนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปใช้อาจมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาเรียนในแต่ละคาบ ซึ่งครูสามารถออกแบบกิจกรรมเพื่อรวบกระบวนการจัดการเรียนรู้ 1-3 ขั้นได้ในคาบเดียวกัน แต่ทั้งนี้ ขั้นที่ 4 และขั้นที่ 5 จะต้องดำเนินการไปพร้อมกัน

1.5 ใน 1 ภาคการศึกษาควรมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะ เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น 2 - 3 หน่วยการเรียนรู้ หรือจัดทำเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร

1.6 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนในห้องเรียนรวม ในระดับชั้นที่สูงขึ้นไป โดยครูต้องปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงจิตวิทยาพัฒนาการตามช่วงวัยของนักเรียนและบริบทของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนในห้องเรียนรวมอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะในการเรียนรู้ศิลปะในห้องเรียนรวมสำหรับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ เพื่อให้นักเรียนในห้องเรียนรวมได้รับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างเหมาะสมกับช่วงวัยและมีความต่อเนื่อง

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือระหว่างนักเรียนในห้องเรียนปกติและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมในห้องเรียนคู่ขนาน โดยสร้างเป็นรูปแบบกิจกรรมเสริมหลักสูตร เน้นการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และนักเรียน คือให้ครูที่สอนในห้องเรียนปกติและครูการศึกษาพิเศษที่สอนในห้องเรียนคู่ขนาน นักเรียนปกติและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ พร้อมด้วยผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนทุนจาก “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” กองทุนรัชดาภิเษกสมโภชน์ ซึ่งทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่สละเวลาในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและมีคุณค่ายิ่งต่อการพัฒนางานการศึกษาต่อไปในอนาคต

References

- Arayawinyoo, P. (1999). *The Inclusion between normal children and children with special need*. Bangkok: Ramthai Press. (in Thai)
- Arayawinyoo, P. (2001). *Children with learning disabilities*. Bangkok: Ramthai Press. (in Thai)
- Chonlatanon, B., & Jaignam, S. (2001). *Teaching publication of Inclusive education*. Bangkok: Office of the Rajabhat Council. (in Thai)
- Colarusso, R., & O'Rourke, C. (2004). *Special education for all teachers*. Dubuque, IA: Kendall/Hunt Publishing Company.
- Dachakupt, P., & Yindeesuk, P. (2013). *5C skills* (7th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Gardner, H. (1994). *The arts and human development*. New York: Basic book.
- Goldberg, M. (2006). *Integrating the arts: An approach to teaching and learning in multicultural and multilingual settings*. New York: Pearson Education.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1994). Learning together in the social studies classroom. In Stahl, R. J. (Ed.), *cooperative learning in social studies*. (pp. 61-64). Menlo Park, Calif.: Addison-Wesley.
- Lowenfeld, V., & Brittain, W. L. (1987). *Creative and mental growth* (8th ed.). New York: Macmillian.
- Lyman, L., Foyle, H. C., & Azwell, T. S. (1993). *Cooperative learning in the elementary classroom*. Washington, DC: National Education Association.
- Menzies, H., & Falvey, M. A. (2008). Inclusion of students with disabilities in general education. In T. C. Jimenez & V. L. Graf (Eds.). *Education for all: Critical issues in the education of children and youth with disabilities* (pp. 71-100). San Francisco: Jossey-Bass.

- National Art Education Association. (2014). *Why art education?* Retrieved November 18, 2014, from <http://www.arteducators.org/advocacy/why-art-education>
- Reavis, L. J. (2009). *Art teacher preparation for teaching in an inclusive classroom: A content analysis of pre-service programs and a proposed curriculum* (Master thesis). Atlanta, Georgia: Georgia State University.
- Roungngam, S. (2012). *The study of mainstreaming management following standard criteria of special needs education in school under the Bangkok matropolitant* (Master thesis). Bangkok: Srinakharinwirot University). (in Thai)
- Savagpun, P. (2012). *Inclusive education management: Theory and practice*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Sawangasuk, W. (2011). *A study of art activity organization in parallel classrooms for autistic children in Grades one to three* (Master thesis). Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)
- Slavin, R. E. (1990). *Cooperative learning: Theory, research, and practice*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Thampoonpisai, R., Benkarn, P. and Jewpatthanakul, P. (2013). *Problem situation and provision management in leading inclusive school in Narathiwat Prathomsuksa Education Service Area Office*. Hatyai Symposium 4th (pp. 239 – 249). Songkla, Hatyai University. (in Thai)
- Uppapai, N. (2013). *Educational psychology* (3rd ed.). Bangkok: V. Print (1991). (in Thai)
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.